

DEBATA “STANJE U KULTURI NA KOSOVU” - 01.09.2009.

Moderator: Dodan dan i dobro došli u Medija centar u Čaglavici. Današnju debatu na temu „Stanje u kulturi na Kosovu“ organizuje Medija centar uz podršku američke ambasade u Prištini. Naši panel učesnici danas su gospodin Valjton Bećiri, ministar za kulturu, omladinu i sport, i gospodin Zoran Ristić, pozorišni i radio producent i filmski reditelj. Gospodina Bljerima Đoci, direktor Priština filma očekujemo da stigne. Danas je trebao na debati da učestvuje i gospodin Enver Petrovci, profesor glume i dikcije i glumac, ali iz privatnih razloga je bio sprečen da dođe. Na samom početku čućemo uvodna izlaganja naših panelista i dajem reč gospodinu Valjtonu Bećiriju. Izvolite.

Valjton Bećiri: Dobar dan svima. U ime Ministarstva za kulturu, omladinu i sport iskoristiću nekoliko minuta za prezentaciju naše strukture našeg ministarstva. Zbog interesa zajednice koja ovde živi i koja možda ima nedovoljne informacije o načinu funkcionisanja našeg ministarstva, pre svega, u interesu je da se zna da ministarstvo za kulturu, omladinu i sport ima četiri departmana – departman kulture, omladine i sporta kao i departman pravne službe koji funkcioniše u okviru našeg ministarstva. U svakom departmanu postoje programske politike koje u sebi sadrže uvek sažimaju i podršku projekata za zajednice i informacije. U prošloj godini, u demografskoj strukturi na Kosovu mi smo podržali 17,5% projekata zajednica, koji su naravno prezentirani i koji su traženi od nas, i naravno naše komisije su vršile procenjivanje načina visine podrške istih. Takođe, vrlo je važno pomenuti da u svim departmanima kulture, omladine i sporta, što se tiče departman kulture jedan poseban naglasak je pridodan značaj na očuvanju kulturnih vrednosti kulturnog nasleđa. Vi znate da je naše ministarstvo uključeno u komisiji za sprovođenje odnosno rekonstrukciju određenih spomenika na Kosovu, i u tom kontekstu je postignut i obavljen veliki posao. Sada smo pri kraju svih projekata koji se odnose na istim projektima. Treba naglasiti pre svega što se tiče razvoja kulture uopšte na Kosovu Ministarstvo kulture počinje od 28 raznih kulturnih institucija, počev od pozorišta, filharmonija, opera, baleta, državnog ansabla igara i pesmi, galerija umetnosti, muzeja Kosova, institutu za zaštitu spomenika i druge koje nastojimo da podržimo na osnovu mogućnosti koje raspolaže naše ministarstvo. Znači to su državne institucije koje mi na osnovu zahteva i menadzmenta odnosno uprave tih institucija i podržavamo. Takođe, u okviru naše podrške za druge kulturne aktivnosti koje se ne odnose na institucije koje su od zavisnosti od ministarstva kulture mi smo prošle godine imali po prvi put jedan javni konkurs gde je pružena mogućnost građanima Kosova za razne projekte u oblasti kulture i umetnosti. I u tom kontekstu imamo projekte koji su stigli i iz srpske zajednice i iz drugih zajednica, i podržane su od strane našeg ministarstva. Značajno je naglasiti da kultura i umetnost u državi Kosovo je depolitizovana u celosti i to stižemo pre sveta zato što raspolažemo strukturom koju smo izgradili, vi znate da u kulturnim institucijam izbor direktora se bira od samih institucija odnosno upravnih odbora istih, i nastojimo da u okviru politike istih institucija da ministarstvo kulture nema uticaja. Sadržaj vrednosti koje su one prezentirale u potpunosti imaju pristup, i sama sama orijentacija direktora umetnosti i institucija. Nadamo se i ostajemo u nadi da i srpska zajednica koja na Kosovu živi i deluje u oblasti kulture i umetnosti bude više prisutnija svojim zahtevima na osnovu mogućnosti koje ima naše ministarstvo zarad promocije kulturnih zajedničkih vrednosti i za razvoj umetnosti uopšte. Ja neću dužiti više što se tiče uvodnog dela, ostaviću prostora i za ostale moje kolege. A možda će ostati vremena i za debatu da zajedno komuniciramo. Hvala.

Moderator: Hvala vam gospodine Bećiri. Gospodine Ristiću izvolite.

Zoran Ristić: Pre svega bih pozdravio Valjtona ministra za kulturu, omladinu i sport, pozdravio bih i sve prisutne. Ja sam Zoran Ristić. Ono što treba da znate o meni je da već 6 godina vodim jedno malo pozorište ovde koje se zove „Teatar GETO“. I moje skromno mišljenje je da sam jedan od retkih ljudi koji se na ovim prostorima bavi kulturom. Možda je to malo neskromno i imam osećaj da pošto smo sve stvari ovde na Kosovu rešili došlo je vreme da rešamo stvari i u kulturi. Žao mi je što to kažem ovde na ovom mestu, mislim da ima mnogo mnogo stvari koje treba rešavati, ali pošto sam čovek iz kulture i koji se bavi kulturom meni je primarni cilj i primarni zadatak da se preko kulture mnoge stvari ovde pomiču na bolje. Žao mi je što nema puno novinara i uvek govorim da je došao neko ko je politički aktivniji ili se bavi politikom verovatno bi ovde bilo mnogo više novinara, ali dobro, šta je tu je. Hvala vam i na ovako malom odzivu. Ono što bih ja hteo da pričamo ovde, očekivao sam malo opušteniju atmosferu a ne ovako oficijelnu, ali dobro, ono što se kaže sve ide u rok službe. Želim da obavestim novinare a svi dobro i znaju da ovde kulture i nema. Možda se ministar Valjton neće složiti sa mnom, ali realno kultura na ovom prostoru je negde u zapečku. Kultura kao opšti pojam jedne duhovne i materijalne nadradnje na ovim prostorima je uvek nekako u nekom ćošku i uvek se o njoj priča samo kad se mora. Ja govorim iz moje vizure, iz moje perspektive kada se političari dogovore posle izbora oko najboljih pozicija i ministarstvima u vladi, na kraju se odlučuje i ko će biti čovek koji će ući u kulturu i baviti se kulturom. I uglavnom u kulturu dođu ljudi uglavnom koji nisu ni obrazovani niti mogu da budu poslanici da se bave kulturom niti znaju šta je kultura. To je moje skromno mišljenje iz prostog razloga zato što to govorim iz vizure moje zajednice. Ljudi koji ovde pokušavaju ili žele da se bave kulturom niti su ikada postigli u kulturi, niti su ostavili traga istorijskog ili bilo kakvog drugog u kulturnim aktivnostima. Već pet, šest godina pokušavam sa mladim ljudima na ovim prostorima bez obzira koje vere bili i koje nacionalnosti da napravimo jedan umetnički krug ili kulturni krug koji bi na neki način vršio difuziju kulture, koji bi na neki način vršio difuziju kulturnih sadržaja iz različitih oblasti, ne samo pozorišni film, pošto je to meni uža struka pa se time i bavim. Ja moram da priznam da je slab odjek u toj priči, ali Bogu hvala da postoje pojedinačni slučajevi. Ti pojedinačni slučajevi su Bogu hvala nadahnuti nekakvim unutrašnjim nemiro koji ih tera da kulturnim aktivnostima probijaju nekakve zablude, nekakve barijere koje postoje u nama. Manjka mi kulturnih aktivnosti na ovim prostorima. Možemo mi pričati o svim nedostacima i nekim problemima koji nas tište ali ako mi nemamo mogućnosti da jednom mesečno vidimo jednu kvalitetnu predstavu, ako nemamo mogućnosti da vidimo jednu kvalitetnu likovnu izložbu, ako ne možemo da vidimo koncert koji će nas na neki način oplemeniti i nadahnuti itd itd itd. Ako nemamo mogućnosti da odemo u kinoteku i vidimo stare angologijske filmove, a Priština koja je centar ovog regiona nema kinoteku...ja mogu o tome da pričam satima, ali ako ne možemo da vidimo Čaplina, Hičkokove filmove, Bermunove filmove evo ovde na platnu, dzaba mi i dvd i ste te kasete i nosača zvukova i slike. Ministarstvo kulture verovatno ima gomilu problema, ja to pretpostavljam, ali ministarstvo kulture kao nadležna institucija mora da se pobrine da napravi jednu kreativnu politiku koja će pre svega biti koherentna, koja će biti čvrsta sa jasnim ciljevima Kako podići kulturu na viši nivo na ovim prostorima, kako napraviti jedan kulturni krug koji će nonstop imati različite aktivnosti i nonstop nekakva dešavanja koja će okupljati ljude i na neki način im podizati svest, jer bez kulture nema ni svesti u jednom narodu, nema ni svesti u jednoj državi. Kultura nam je zapečku, to sam već rekao, da ne ponavljam. Eto, Valjton je počeo da govori više oficijalno, a ja više volim da govorim onako iz duše. Drago mi je da ste došli i drago mi je da

postoje novinari koji se bave pisanjem o kulturi. Na žalost, želio bih da bude veći broj, i želio bih da pišu o tim manjkavostima i nedostacima koji su vidni na svakom koraku. Da ne preuzimam reč mom drugu Bljerimu reč ali mogao bih da pričam satima. Hvala.

Moderator: Stigao je i gospodin Bljerim Đoci, direktor Priština filma. Izvolite recite nam vaše uvodno izlaganje.

Bljerim Đoci: Zahvaljujem se na pozivu, Zoranu i ministru koji su takođe došli. Ja se izvinjavam zbog zakašnjenja. Ja sam ubrzao kada sam krenuo ovamo ali kosovska policija je ta sa kojom sam imao manju debatu usput. Kinematografija je jedna od tema koja je siromašnija i o kojoj se manje neko stara. To je tema koja više košta. A može postati oblast kulture. Budžet ministarstva kulture je malo stigao da stigne do ljudi koji se bave filmom i govorimo uopšte o svima onima koji žele da prave film. Način na koji oni funkcionišu je koristeći sopstvene fondove i kucajući na razna vrata mogućih sponzora, na vratima onih koji kroz dobru volju nastojali na pomognu da se održi kinematografija u životu i da ne umire. Govorimo o malom broju umetnika kojima ja rukovodim, mi smo organizovani na takav način da stvaramo kratke filmove i umetničke filmove, i na taj način preko tih filmova ne dozvolimo da ne umire ovaj zanat u nama samima, da učestvujemo u ovom zanatu, koji doživljava metamorfoze. Ne prave se filmovi visokih budžeta jer se mora štedeti. Ali to je trajalo do 2004, 2005 godine. Ja mislim da od 2005 postoji konsolidovani centar – centar za kinematografiju Kosova. Taj centar za kinematografiju ima fond. Mi slobodni umetnici smatramo da je to smešan fond, fond koji svakako mora da raste bar da se najmanje udvostruči. Ali dobra strana tog centra kinematografije je ta činjenica da je počeo da stimuliše umetnike kako bi konkurisali u tom centru sa određenim scenarijima. Ministar je prisutan, i naše ministarstvo ima mogućnost da finansira dva dugometražna filma kako bismo imali mogućnosti da se bavimo filmom, jer znate ima dosta ali nikad nema dovoljno režisera i producenata, ali mogućnosti su manje nego što je ponuda. Problemi su fondovi ili pronalaženje identiteta koji će na neki način zaobličiti zahteve umetnika i novog načina razmišljanja i koračenja sa svetskom kinematografijom, jer to onemogućava i mogućnost slobodnog kretanja, jer svi umetnici Kosova treba da se ponašaju i doživljavaju kao i svi građani Kosova. Imamo problema i sa komuniciranjem sa kolegama istog žanra, iste delatnosti, i učešće u raznim događajima, i nemogućnosti institucija Kosova da investiraju u kulturu. Ja sam mislio da se nadovezujemo temama i nadam se da će debata otvoriti više pitanja o kojima ćemo preciznije diskutovati to šta muči kinematografiju danas. Ja imam sa jednom grupom ljudi umetnika, a započeli smo pre 6 godina jedan festival koji se naziva „my eleven“. I na taj filmski festival pozivamo sve da konkurišu. Mi smo tražili da konkurišu samo umetnici gde ćemo mi kao festival lobirati i pronalaziti fondove kako bi pravili kratke filmove. Ovaj festival se održava od 8-11 septembra i otvoren je za sve koji žele da konkurišu i to je mala mogućnost koju imamo.

Moderator: Hvala vam na izlaganjima. Preći ćemo na pitanja novinara. Izvolite.

Adriana Pajaziti: Pitanje za gospodina Ristića. Jednostavno ste adresirali .... ali sa druge strane pomenuli ste ono da ste vi jedan od retkih ljudi koji se bave kulturom. Jednostavno, dali se ta kritika na pravom mestu ako nema dovoljno ljudi koji bi se bavili kulturom iz vaše sredine i zajednice?

Zoran Ristić: Pitanje je odlično ali pre svega moram da vam kažem da niste shvatili. Nisam ja direktno uputio kritiku na ministrovu adresu nego sam uopšte uputio kritiku da se nedovoljno kultura sponzoriše i nedovoljno afirmiše na ovim prostorima. To što je sada Valjton trenutno aktuelni ministar kulture ne znači da je on jedini krivac, jeste da možda on snosi deo krivice. Na ovim prostorima se, uopšteno na Balkanu, pa i šire, i u zemljama koje su slabo razvijene zemlje realno se ne ulaže puno u kulturu. I sami to dobro znate. A što se tiče drugog dela pitanja ja nisam tvrdio, ka kažem sigurno, ali pretpostavljam da se pravom kulturom možda jedino ja bavim ovde. Morate da znate da kultura nije estrada. Mada jeste potkultura. To je super naziv i to je neko lepo smislio da ne bi bila nazvana nekulturom. Kultura se deli na kulturu i nekulturu. Ali je neko smislio naziv supkultura da bi nego ko se bavi estradom i nekakvom šalalaa koncertima i nekakvim glupavim vicevima koje neko osmisli na nekom prostoru nekako iscenira to nije kultura to nije kultura gospođo, ili gospođice, to je supkultura. Da budemo kulturni pa da kažemo supkultura. Tome se smeje narod koji ne zna šta su prave umetničke i kulturne vrednosti. Ja sam rekao da se bavim pravom umetničkom kulturom i stojim iza toga. To je to.

Valjton Bećiri: U svim vladama u regionu, prioriteti nikada nisu Ministarstvo kulture, i to je žalosno za kulturnu i umetničku zajednicu, ali brojne stvari su pokrenute na pozitivni smer. Pre svega pomenuta je kinematografija kao jedna veoma značajna oblast kulture. Vi treba da znate da je ove i prošle godine kinematografski centar imao određeni budžet, bez obzira da smo svesni da nije dovoljan, ali bar ima utvrđenog budžeta i možemo režirati i funkcionisati na osnovu kriterijuma koji sami utvrđujemo. To je jedno pozitivno kretanje u toj oblasti. Spomenute su ostale mogućnosti saradnje i potrebe da kažem kulturnog podizanja. Treba da imate u vidu da su filmovi Kosovske kinoteke u Beogradu. Traženo je da se ti filmovi vrata nazad ali to je prva faza mogućnosti prezentacije tih filmova jer isti su i dalje u Beogradu. Takođe, ista je situacija raznih fakata muzeja na Kosovu koji se ne mogu predstavljati ni za umetničku zajednicu ni za ostale. Treba naglasiti da nema ljudi koji bi se i dalje bavili posvećenostima u oblastima kulture. Svi znamo da je bavljenje kulture požrtvovanje i jedna duševno dobra volja. Mi podržavamo takva organizovanja i pomagamo ako od nas traže pomoć. Ako oni sami nisu organizovani onda Ministarstvo ne snosi odgovornost. Ministarstvo za kulturu ima zadatak da što bolje organizuje kulturne institucije koje su pod nadležnost Ministarstva. Imamo i umetnike iz Srbije koji dolaze na našim festivalima i to je saradnja između festivala i .... sredina. U okviru festivala Kosovo Fest, gospođa Karaklajić je dobila određenu nagradu i na festivalu smo takođe videli predstavu iz Beograda koju su izveli studenti fakulteta umetnosti. Bilo je dosta stvaralaca dokumentarnog filma i sa jedne strane imamo saradnju, prezentaciju kulture na našim festivalima koji se odigravaju na Kosovu, a sa druge strane imamo jednu neprisutnost nemira stanovnika koji žive na Kosovu. Pitanje samoizolovanja zajednice pitanje je Opštine i samih umetnika. Ministarstvo kulture ima jedan standrad za podržavanje istih, ako zatraže pomoć i to treba da znaju svi. Opcije i mogućnosti postoje i to treba iskoristiti. Žalosno je što se ne koriste takve mogućnosti i zato na nama je da učinimo sve u okviru saradnje i razvoja kulturnog života, ne samo većine već i drugih zajednica kako bismo što više uticali u tom aspektu. Znači mogućnost postoji.

Veton Saljihu – KOHA Ditore: Imam jedno pitanje za gospodina Ristića. Na početku želim da vam kažem da moje pitanje ne treba da se shvati nacionalističko i provokativno. Dopala mi se ideja gospodina Ristića da kultura na Kosovu bude što otvorenija i da bude u okviru saradnje i koordinacije, ali isto tako iznenadilo me ime teatra koje vodi a koje se zove Geto. To znači da je Geto zatvaranje. Takođe, drugo se pitanje nadovezuje na vaš teatar. Da li ste pokušali da neku predstavu koju vi imate prezentirate u nacionalnom pozorištu?

Zoran Ristić: Ovako, ja sam čovek koji pre svega misli da nema nepristojnih pitanja, ima samo nepristojnih odgovora. Ne smatram ni jednim pitanjem provokativnim i ako mislim da mogu da dam odgovor, ja ću taj odgovor i dati, onako kako mislim da treba da odgovorim u tom trenutku. Hvala o tome što ste rekli jer ja sam čovek otvorenih i ambicija i otvorenih, kako se već kaže *open majn* a i dan danas ne znam šta to znači. Teatar Geto je jedna institucija koja je nastala, da kažem pre 6 godina, kada smo stvarno ovde živeli u getu i tako smo ga nazvali. Nemam nikakvu negativnu konotaciju zbog naziva i smatram da ću ga i dalje nositi. Što se tiče toga zašto smo se nazvali? Da ste kao prisutni novinari ovde došli kod nas i pravili reportažu i da ste se malo zainteresovali shvatili bi zašto je taj naziv u našem pozorištu. Na kraju krajeva i sami znate da geto postoji vekovima, u sredinama gde se narodi grupišu u određenim enklavama i u određenim sredinama. Mi smo se u tom trenutku 2004 godine, kao i do pre dve godine osećali tako. Sada imam neki drugačiji osećaj ako vam nešto znači. Sada imam neki drugi osećaj zato što poznajem ljude u Prištini, sa kojima se viđam i družim i sa kojima saradujem. Bljerim Đoci je jedan od njih, i da ne pominjem imena ljudi koje poštujem, koje cenim i za koje mislim da su nosioci jedne savremene albanske kulture. Strašno me nervira kada mi neko govori ti si Srbin. Ja sam na prvom mestu čovek, pa tek Srbin pa albanac, pa Turčin i tako dalje šta sve postoji na ovom svetu i bogu hvala što postoje različite nacije, nacionalnosti i vere. Zato je verovatno ovaj svet i bogat toliko kulturnim sadržajima i svima onim što ha obogaćuje i čini takvim kakv jeste. A što se tiče vašeg pitanja dali sam pokušao. Samo za vašu informaciju ja sam 2006 godine jedini srpski reditelj koji je uzeo albanski tekst pisca za decu i režirao sam ga u svom srpskom pozorištu. Nemojte me pitati kako sam se osećao. Samom činjenicom da smo režirali taj tekst, režirali smo ga za srpsku decu. Pisao ga je Albanac, pa šta. Tekst je napisan za decu i to je pozorišna predstava za decu. Videla su je srpska deca, videla su je romska deca, žao mi je što je nisu videla i albanska deca. Ali albanska deca su je videla na albanskom jer je taj isti tekst režirao stranac. Žao mi je što ga nije režirao Albanac ali ga je režirao stranac. Taj tekst i ta pozorišna predstava je bila u Prištini i možda još na nekim mestima. Ja sam, sada će mi Valjton oprostiti, ja sam sa prijateljem dramskim piscem Albancem otišao u ministarstvo kulture jer sam sa tim tekstom dobio poziv da gostujem na jednom srpskom festivalu pozorišta u Požarevcu. I oni su mi rekli super, ti si napravio tekst albanskog pisca. To je bilo retko u tom trenutku 2006 godine. Ministarstvo kulture tada na žalost nije htelo da nam izađe u susret da odemo sa predstavom. U zvaničnu selekciju u redu jer to su tekući problemi koji nas tište ali postoji mogućnost da se ti problemi samo uz dobru volju prevazilaze. Verujte, još jedan podatak da ja imam misao da je Geto loš naziv ja bi ga sutra promenio. Ali ja ću ga nositi sve do onoga trenutka, dokle se osećam da živim u getu. Da li me razumete? Druga stvar, možda i to treba da znate, još 2005 godine smo objavili jednu knjigu. Dvoje albanaca i jedan Slovenac koji živi u Kanadi kao i ja objavili smo jedan dramski tekst. To je prva knjiga koja je izašla na ovom prostoru koja je rađena eto zajedničkim snagama. Ako imate još nešto, jer ja mogu puno da pričam o tome. Hvala.

Valjton Bećiri: Moram dopuniti diskusiju mog kolege. Razgovara se o 2005 i 2006 godine, koje su prevaziđene i zato moramo nadgledati godine koje slede. Ja mislim da univerzalni jezik umetničkog komuniciranja između ljudi treba da se koristi kao početak za nastavak saradnje i

komuniciranje, kao i razvijanje istog. Da ne zaboravimo da i pored toga da govorimo o jednoj situaciji relativno teškoj kulturi, ne samo na Kosovu već i u celom regionu. Mi znamo da države u regionu pa i razvijene države imaju probleme sa tom pitanjima. Treba svakako pogledati sa jednim kritičnim viđenjem i pozitivnim pokušajem našeg ministarstva kako bismo nastavili da približavamo što više ljudi raznih zajednica. Zarad informacija, mi smo ove godine imali u našem pozorištu jednog režisera romskog porekla. Što se tiče institucije kulture koje sam pomenuo za učešće raznih umetnika nema predrasuda oko identiteta pripadnosti koji se bave kulturom i umetnošću. Posebne oblasti koje se ne smatraju kao kulturom ali za prave vrednosti i za vaše umetničko angažovanje, za vas i za ostale uvek ima mesta za podržavanje. Hvala.

Novinar: Pitanje za ministra Valjtona Bećirija. Da li planirate osnivanje prvog bioskopa na manjinskim jezicima? I drugo pitanje za gospodina Ristića: Šta je to što možemo nazvati barijerom u razvoju kulture kada je u pitanju srpska zajednica?

Valjton Bećiri: Trebam da naglasim da je kinematografija jedan oblik kojim se bavi Ministarstvo u kinematografskom centru. Bioskop je privatni biznis za koje naše Ministarstvo nema nadležnosti. Ono što je postignuto je angažovanje zajednice filmaša da destinacije bioskopa koje su u vlasništvu Kosovskog društva za privatizaciju je da se ne menja namena za 10 godina. To bi bilo u interesu da znate da znate da i pored toga što se pitanje, u kinematografiji ne poseduje i ono što je titlovano postoji i na festivalima jer prevod imamo i na engleskom i na srpskom jeziku. Nema mesta da se traži neki bioskop koji bi bio samo bioskop na srpskom jeziku. Film može biti na srpskom ali postoji prevod i na engleskom i na albanskom jeziku. Treba da postoji mreža koja će ozvaničiti sve bioskope na teritoriji Kosova.

Bljerim Đoci: Hvala ministru. U zajedničkoj saradnji Ministarstva kulture i UNIONA, kao i filmskih radnika, postignut je dogovor sa agencijom za privatizaciju da se svim bioskopima na Kosovu ne promeni destinacija za narednih 5 godina, tako da se bioskopu ne sme promeniti namena. Ako se može smatrati da isti imaju fondove nastaviće svoje biznise. Ako se utvrdi da nemaju posetioce i da se ne mogu sami održavati, treba im promeniti namenu. Ostalo je još 5 godina da u saradnji sa opštinama, a posebno sa zakonom o decentralizaciji, pravi vlasnici su oni koji su privatizovali bioskope, kao i opštine gde se bioskopi nalaze.

Zoran Ristić: Pošto sam čovek koji je radio na filmu i bavio filmovima i znam dosta o tome ali reko bih samo oko ovih barijera. Barijere će nažalost postojati samo u glavama ljudi. Ali ono što je jako bitno da znamo da su svi ovi ljudi koji su čitali slične ili skori iste knjige. Svi smo slučali sličnu ili istu muziku, svi smo gledali iste filmove i divilo smo se tim idolima. Ja ne znam da albanska deca ne čitaju Malog Princa, ili ne znam dali čitaju galeba Džonatana Livingstona. I srpska i albanska i bilo koja druga deca čitaju te knjige. Pa ako se na tim knjigama ta naša deca obrazuju, barijere nam postoje samo u glavama. Te barijere polagano padaju. Teško je, bilo je svega ovde. Nedavno me je jedan albanski kolega pitao pošto zna da ja znam neke istorijske fakte čitam, kao i različite knjige i stanja i jednih i drugih pa pravim svoje analitičke komparacije i svašta nešto, pitao me je dali su nekada Srbi i Albanci zajednički ratovali i dali su jedni

drugima objavili nekada rat. Ja sam rekao NE jer u istoriji ta činjenica nije poznata. Nikada. Ako nikada ta dva naroda nisu ratovala, šta onda govorimo o razlikama, i ovo prvo pitanje koje sam dobio od novinarkе išlo je ka toj priči dajte da nešto senzacionalno objavimo. Mi stalno imamo problem da govorimo o stvarima koje su loše, a nikako da krenemo da živimo, nikako da krenemo da se bavimo nekim lepšim stvarima. Život nam prolazi u glupostima i u ne znanju, u različitim raspravama koji nam samo gube energiju. Ja sa mojom decom u pozorištu ne pravim zato i kažem ne smatram nekom, to jest delom kulture ali nije istinska kultura, nije ono što kažu kultura iz srca. Ja sa tom decom pravim sadržaje gde bi deca mogla da se nasmeju. Za ovih deset godina se, ni naša ni vaša deca, a ne delim decu, a opet me prisiljavaju novinari da to kažem, naterali da se nasmeju, da budu radosna, da osećate malo život. Ja pravim vesele predstave za decu, ne pravi gde će da se kuka nad Kosovom, na sudbinu naroda jednog, drugog ili trećeg i na svemu onome što se desilo. E sve dpk te barijere u glavama postoje, ljudi, verovatno će i u glavama postojati. Čak mislim da ni Ministarstvo kulture nema umetnički savet, nema kreativni savet, nema kredibilnih ljudi koji će kreirati politiku ovog prostora, ove oblasti, ove zemlje kako god da je nazovemo. Predpostavljam, možda i grešim da ima savet za pozorište od 3 ili 4 člana koji su kredibilitetni da smisle za 3 godine šta će se raditi sa nacionalnim pozorištem, šta će se raditi sa drugim pozorišnim institucijama i tako dalje. Nemaju savet za film. Možda grešim, nemaju savet za likovne i vizuelne umetnosti, nemaju savet za, neznam, predpostavljam, možda grešim, a da na tim savetima koji su pod saveti bude savet koji će određivati šta će biti prioritet da se prezentuje osnovna bazična kultura sa ovih prostora. E to je problem. Moje generalno mišljenje je kada se to reši, matematika je surova a statistika je još surovija. Kad budemo znali koliko imamo umetničkih saveta, šta oni konkretno rade, šta oni predlažu, koje projekte predlažu da budu prioritet, da se u ovoj godini završe, da se prezentuju i da se naravno to vidi negde. Do tada ova kultura će biti na veoma, veoma na niskom nivou, veoma, veoma loša. Hvala vam.

Valjton Bećiri: Treba naglasiti da ne postoje saveti odnosno nadsaveti institucija, jer svaka institucija se smatra kao državna institucija i funkcionisanje istih je obavezan da ima upravni savet. Pojedine institucije imaju i umetničke savete uz zavisnosti od oblasti, npr. nacionalni ansambl gde ima savet koji ocenjuje umetničke vrednosti tog ansambla. Možda bi dobro bilo da se razmišlja o jednom nacionalnom savetu koji bi imao jedan oblik savetodavca ministarstvu. Ministarstvo će izgraditi registraturu, to je naša oblast nakon posla mandatiranja zakona o funkcionisanju pozorišta, kojeg nije bilo na lokalnom nivou. I to je to kao naša dužnost i odgovornost. I mi ne možemo formirati nadsavete koji će rukovoditi određenim institucijama. Mi verujemo imenima koji su izabrani kao umetnički direktori ili članovi saveta, i njihov kredibilitet jeste taj koji svakoj instituciji pruža kao mogućnost za razvoj. Mi smatramo da treba imati savete za svaku oblast kulture u postojećoj državnoj instituciji, za svaku oblast umetnosti, za pozorište, balet, filharmoniju... Možda bi bila tema u budućnosti da se formira jedan generalni nacionalni savet za kulturu koji će imati savetodavnu funkciju, kao što postoji savet za kulturno nasleđe koji ima savetodavni zadatak, i tu su ljudi stručnjaci koji daju određene savete za naše ministarstvo.

Bljerim Đoci: Želio bih da se nadovežem na ovu temu uz svo poštovanje prema gospodinu ministru. Ja bih se složio sa onim što je rekao Zoran. Postoji utisak da ovi saveti menadziraju određenim institucijama, ali ono što reče Zoran to mislim i ja, a mislim takođe da misli i većina umetnika da mora da postoji saveti za kulturu koji će odrediti kuda će krenuti kultura, koji će odrediti i orijentisati put kulture. I o tome treba da se razmišlja u budućnosti, koja će uloga biti ministarstva koji će uplodotvoriti kulturne politike, koju će umetnici dalje pratiti i primeniti. Svaka ekipa koja je ovde pomenuta razvija ili stvara svoje politike mogu često doći u sukob sa zajedničkom kulturnom politikom koje mogu da stvaraju politički osećaj u kulturi. Mnogo bi bilo bolje da se razmišlja jer lako je govoriti o tome jer mi smo svi znanci. Ali treba da se naprave smernice za umetnike kako bi se usmerila energija koja leti u vazduhu.

Nebojša Ćirković - KIM radio: Šta je vaše Ministarstvo radi na očuvanju srpske kulturne baštine, koliko je ona danas zaštićena i da li postoji saradnja sa Beogradom, da li razgovarate sa Beogradom? I pitanje za gospodina Ristića, šta ste do sada režirali ili producirali?

Valjton Bećiri: Želeo bih samo da samo na kratko dam odgovor kolegi Bljerimu. Ministarstvo kulture priprema opšte dugoročne politike. Veoma značajno da politike koje imamo uslovljeno rečeno zajedničke da budu što lakše primenjive, dok saveti u okviru institucije ministarstva kulture imaju za obavezu upravljanje za jedan kratkoročan period na osnovu politike koja postoji, znači iste su ustupljene, i u okviru svih departmana ministarstva. Verujem da celokupan naš rad neće zavisiti samo od angažovanja ili od želje ministarstva nego zavisice i od institucija, i od našeg angažovanja, i od naših interesa afirmacije kulture i umetnosti koji je primeran da se razvija na što bolji, lakši i brži način.

Što se tiče saradnje i rada koje mi obavljamo u oblasti kulturnog nasleđa vi znate da ministarstvo kulture, omladine i sporta jeste članica komisije za implementaciju i obnovu gde osim predstavnika našeg ministarstva, imamo i predstavnike iz Beograda, Evropske komisije i možemo reći da je to jedan organ, organ koji funkcioniše na jedan vrlo dobar način, na vrlo korektan način. I ovom prilikom pomenuću situaciju gde se nalazimo pri kraju završetka brojnih poslova oko rekonstrukcije kulturnih objekata odnosno objekata pravosne crkve na Kosovu. Ja želim reći da u okviru tog posla uvek smo prezentirali da kulturno nasleđe jeste nasleđe svih građana Kosova i isto se ne deli na nasleđe jedne ili druge zajednice. Sa druge strane nastojimo da preko našeg departmana odnosno divizije za kulturno nasleđe vršimo osvešćenje većinskog stanovništva kako bi to nasleđe prihvatilo kao svoje. Često puta moramo biti pažljivi u načinu raspodele i podele tog nasleđa na etničkoj osnovi jer to nasleđe je zajedničko i moramo ga čuvati. I u okviru naših napora i sredstva koje je Vlada Kosova odvojila za obnovu tih objekata mi nastojimo da pristupimo osvešćenju stanovništva kako bi kulturno nasleđe na Kosovu zaštititi i čuvali. Ne treba da to kulturno nasleđe bude zaštićeno-čuvano od stražara ili policijskih snaga nego od nas samih stanovnika, i da se to nasleđe smatra kao zajedničko nasleđe. I osvešćivanje stanovništva je najbolji način kako bi sačuvali kulturno nasleđe od samih građana.

Zoran Ristić: Ovako ja sam ceo svoj život fri lezer. Ne pripadam ni jednoj političkoj organizaciji, ni jednoj instituciji kulture zvanično. Čitav svoj život sam radio projekcije Ad hok. Radio sam tri igrana filma, eto čisto kada me pitate da vak kažem 3 igrana filma u Srbiji, gomilu dokumentarnih, kratkih, igranih i ostalih, spotovi i razno nešto. 2000 godine sam se vrati na svoje rodno Kosovo i počeo sam da radim. I upravo vaša radio stanica je osnovana od moje strane. Možda to niste znali ali to nije ni bitno. Znači radio sam u svik kulturama i institucijama. Od pozorišnih, filmskih, producenskih kuća, domova kulture, televizije, do radio stanica. A ovih poslednjih 6 godina pozorište koje nije sponzorisan ni od koga, ni od koga podržano, to ja Ad hok grupa klinaca okupljenih na moju inicijativu i njihovom dobrom voljom, napravili smo sedam predstava i oko 40 repriza. Eto čisto, to možete da dobijete podatak kada su gde održane premijere, kad su gde održana gostovanja. Samo prošle godine smo imali sedam gostovanja širom Kosova. Na primer sedam premijera i oko 35 repriza. Ja ne vodim statistiku jer me ne interesuje.

Moderator: Čućemo još jedno pitanje koje je poslednje.

Bekim Bislimi - radio Slobodna Evropa: Pitanje za gospodina Ristića. Pomenuli ste ranije da ste jedan od malog broja da ne kažem da ste jedini koji se bavite kulturom u ovoj sredini, pa da li mi možete reći koliki konkretni vaši zahtevi, koliko je moguće artikulirati, imajući u vidu kapacitete za razvijanje kulturnih aktivnosti u sredinama unutar srpske zajednice? Koji su zahtevi koje vi možete dostaviti ministarstvu kulture? Imamo prisutnog ministra i možete mu reći u oči. I može odgovoriti i gospodin Đoci.

Zoran Ristić: Osećam se kao na optuženičkoj klupi a svi Srni su u Hagu, osim još jednog, ali dobro. Vidite kako, Bekim ti si jedan od albanskih novinara koji je radio reportažu o nama koja je išla na Slobodnoj Evropi i dobro si upoznat sa pričom koju ja radim jako dugo. Čak smo se jednom i dogovarali da sada ponovo uradimo posle nekog vremena ovu priču. Dali ovo društvo hoće da bude otvoreno? Pitate me šta ja zahtevam od ministra? Ja od ministra ne tražim ništa. Niti novac, samo od njega tražim da nekada poseti neko pozorište koje postoji i koje možda može da se pomogne, jednom i nikada više, dovoljno je to. Ali zasad, Veljton je treći ili četvrti Ministar koga sam upoznao i nikada se nijedan nije zainteresovao i da kaže ljudi, ovamo ima neka grupa, neki kreten Ristić Zoran koji radi sa decom. Hajde da vidimo šta radi. Kod nas su dolazili različiti stranci, donatori, ovi, oni. Dođu, obećavaju bra i doline kažu” Joj pa vi ste ugroženi, vi ne možete da radite, vi želite da radite, vi napravite predstavu pa odete u Beograd na festival, u Požarevcu uzmete nagradu sa decom koja su amateri, koja nikada nisu ušli u pravo profesionalno pozorište, hajde mi ćemo vam pomoći” i niko se nikada više ne pojavi. Ja sam više ogugleo na te priče. Neka samo dođe da popijemo kafu i neka vidi u kakvim uslovima radimo. 5 minuta, ja znam da je njemu teško jer svi ga vuku za rukav. I ima puno posla, puno obaveza, puno zadataka ali 5 minuta može da odvoji predveče, dok bude bio u nekom kafiću. Da kaže vozaču da idu kod tih Srba i vide šta rade tamo. I sve dok govorimo šta treba, treba Priština da ima mogućnost da srpsko dete ode u prištinsku biblioteku, da uzme knjigu, da ode da vidi izložbu, da ode da vidi film, da ode da vidi pozorišnu predstavu, e to treba i ništa drugo. Da i ono

ima mogućnost da to iskoristi, da bude na izvoru jer šta će nama institucija u Lapljem Selu, Čaglavici, šta će nam?

Bekim Bislimi - radio Slobodna Evropa: Ja sam mislio na sveukupne aktivnosti koje treba da se dese, na kulturne aktivnosti ovde. Da li imate uslova za izgradnju kapaciteta?

Zoran Ristić: Ne. Nemamo kapacitete.

Bekim Bislimi - radio Slobodna Evropa: Da li vam može pomoći ministarstvo za izgradnju kapaciteta?

Zoran Ristić: Pa ja ne znam da li ministarstvo kulture ima neku strukturu. Koji Srbi tamo rade na prvom mestu. Da li su to ljudi koji su obrazovani za kulturu, da li znaju šta znači reč kultura. Hajde da počnemo od toga a ne da govorimo dalje o nekim detaljima. Ja ne znam jer ni jednog Srbina nisam upoznao iz ministarstva kulture, da kažem on radi tamo i sada da ga pitam da li može nešto da pomogne, da nešto nešto pokrene. Da dođe i da kaže: Zorane hajde da odemo do Valjtona i da zakažemo sastanak ili do njegovog savetnika gospodina Bekima koga poznajem. Nikada ja to nisam čuo. Kako da onda imamo nekakvu saradnju. Ja sam osuđen na sebe, 17 godina nigde nisam radio. Ja već 17 godina radim samo „part time“ i samo projekte.

Moderator: Ja mislim da je gospodin Zoran Ristić dao dovoljan odgovor, pa ćemo preći na sledeći odgovor. Gospodine ministre izvolite.

Valjton Bećiri: Neću se upuštati u diskusiju ali iskoristiću priliku da kolegi Zoranu i svima ostalima i drugim zajednicama da kažem da će uskoro biti otvoren javni konkurs za razne projekte iz oblasti kulture, i oni su slobodni i otvoreni da konkurišu u okviru prezentacije svojih projekata. S toga neću se pristupiti u diskusije za prošle godine za 2005-2006, to su godine koje treba da se rešavaju, to su problem vraćanja raznih fakata iz Beograda, koji pripadaju saradnji sa Beogradom. Ali to ne može biti prepreka saradnje na državnom nivou na nivou Kosova. Sve aktivnosti koje su otvorene su javne, niti posete, niti učešće, i još jednom pozivam sve one koji su zainteresovani da u okviru konkursa konkurišu sa određenim značajnim projektima za razvoj umetnosti i kulture.

Bljerim Đoci: Ja mislim da je kultura uopšte u žalosnom stanju na Kosovu, posebno u žalosnom stanju je tamo gde živi srpska zajednica. Saradnje su različite, i može doći do nje na osnovu dobre volje. Imamo jednu dobru saradnju sa pozorištem GETO, imamo saradnju na osnovu zahteva što smo mi odgovorni da kao filmska kuća stvaramo, ili preko raznih kampanja. Mi smo imali jednu saradnju preko zajedničkog poduhvata sa Euleksom i ICO „hajdemo u Evropu“. Jedan zid je srušen ali postoji mentalna barijera koja se treba srušiti kako bi bilo spremnosti za saradnju i volja za saradnju. Ja sam za to da se sve saradnje odvijaju ne veštačko nego sasvim prirodno.

Moderator: Hvala vam svima. Ovim bismo završili današnju debatu. Hvala svima na učešću.